

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

**ПЛАНИ ТА ЗАВДАННЯ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЛОГІКА”**

Харків
2013

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”**

**ПЛАНИ ТА ЗАВДАННЯ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЛОГІКА”**

(галузі знань: 0304 “Право”, 0302 “Міжнародні відносини”;
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”;
напрями підготовки: 6.030401 “Правознавство”,
6.030202 “Міжнародне право”)

для студентів I курсу заочної форми навчання

**Харків
2013**

Плани та завдання до практичних занять з навчальної дисципліни “Логіка” (галузі знань: 0304 “Право”, 0302 “Міжнародні відносини”; освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”; напрями підготовки: 6.030401 “Правознавство”, 6.030202 “Міжнародне право”) для студентів I курсу заочної форми навчання / уклад.: О. М. Юркевич, В. Д. Титов, О. П. Невельська-Гордєєва, Ж. О. Павленко. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2013. – 20 с.

У к л а д а ч і: О. М. Юркевич (тема 1 у співавт.),
В. Д. Титов (тема 1 у співавт.),
О. П. Невельська-Гордєєва (тема 2 у співавт.),
Ж. О. Павленко (тема 2 у співавт.)

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 3 від 14.03.2013 р.)*

1. ВСТУП

“Логіка” є навчальною дисципліною за вільним вибором студентів. Її вивчення сприяє формуванню розвитку логічної культури майбутніх юристів.

Предметом логіки є форми думки при правильному мисленні і закони, за якими відбувається мислення у пошуках істини.

Мета: засвоєння форм думки і законів, і методів правильного мислення.

У результаті вивчення логіки студенти повинні:

– **знати** особливості абстрактного мислення та його вираження в мові; мати уявлення про природу та процес логічного мислення, основи традиційних і сучасних теорій поняття, судження, умовиводу, гіпотези, доведення та ін.;

– **вміти** використовувати логічні закони і правила щодо побудови та аналізу понять, суджень, умовиводів, гіпотез, доведень, норм права; користуватися засобами традиційної й сучасної логіки при аналізі думок, висловлених природною мовою; самостійно аналізувати й знаходити логічні помилки у текстах юридичного призначення.

2. ПЛАНИ ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Т е м а 1. ПОНЯТТЯ

(2 год)

П л а н

1. Предмет логіки. Значення логіки для інтелектуальної культури юриста.

2. Поняття як форма мислення. Зміст та обсяг понять. Види понять за змістом та обсягом.

3. Операції над поняттями. Узагальнення та обмеження понять. Види відношень між поняттями.

4. Визначення понять. Структура і види визначень. Правила визначення та помилки, можливі при визначенні понять.

5. Операція логічного поділу понять. Структура та види поділу. Правила поділу та помилки, що трапляються при логічному поділі.

6. Класифікація та її види.

Завдання

1. Чи всі перелічені ознаки увійдуть до змісту наведених понять?

Приклад. Криміналістика – 1) наука, 2) що розробляє систему спеціальних прийомів, 3) методів 4) та способів 5) збирання, 6) фіксації, 7) дослідження 8) та використання судових доказів, 9) розвитку якої сприяла практична діяльність Шерлока Холмса (ознака 9 не входить до змісту поняття “криміналістика”).

1. Заява – 1) офіційне 2) звернення 3) громадянина 4) у державні органи, 5) надруковане на друкарській машинці 6) або набране на комп’ютері.

2. Адвокат – 1) громадянин України, 2) який має вищу юридичну освіту, 3) склав кваліфікаційний іспит, 4) одержав свідоцтво на право займатись адвокатською діяльністю 5) та

прийняв присягу адвоката.

3. Злочин – 1) передбачене кримінальним законом 2) суспільно-небезпечне 3) діяння 4) чи бездіяльність, 5) що посягає на суспільний лад, 6) політичну, 7) економічну систему держави, 8) власність, 9) особу, 10) політичні 11) і соціальні права 12) та свободи громадян, 13) скоєні групою осіб 14) у нічний час.

4. Санкція – 1) частина правової норми, 2) яка вказує на міру державного примусу 3) на випадок недотримання вимог правової норми.

5. Політична партія – 1) є юридичною особою, 2) що має круглу печатку з власною назвою, 3) штампи, 4) реквізити, 5) а також символіку, 6) які затверджуються Політвиконкомом, 7) реєструється в порядку, встановленому законодавством, 8) діє на всій території держави 9) відповідно до державного законодавства, 10) ратифікованих державою міжнародних угод та 11) має статут політичної партії.

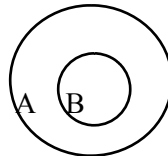
2. Дайте повну характеристику поняття за обсягом і змістом.

Приклад. Банк – поняття загальне, нереструюче, конкретне, позитивне, безвідносне.

1. Міністерство освіти і науки України. 2. Міністерство охорони здоров'я. 3. Юридична особа. 4. Речовий доказ. 5. Суб'єктивна сторона злочину. 6. Дезактивація. 7. Неосудність. 8. Справедливість. 9. Мужність ліквідатора аварії на Чорнобильській атомній станції. 10. Випадковість.

3. Визначте, у якому відношенні перебувають поняття, намагайте ці відношення за допомогою кіл.

Приклад. Юридична особа (А), акціонерне товариство (В). – Відношення підпорядкування.

1. Право, кримінальне право, цивільне право, адміністративне право. 2. Суб'єкт правопорушення, дієздатна особа,

особа. 3. Соціальна норма, норма, норма права, релігійна норма. 4. Виконавець злочину, організатор злочину, учасник злочину, підбурювач злочину. 5. Нормативно-правовий акт, акт, указ Президента, постанова суду, наказ міністерства. 6. Обвинувачений, підсудний. 7. Втручання, невтручання. 8. Учень, студент, відмінник, школяр. 9. Президент, Президент України, глава держави, монарх. 10. Людина, людина, яка проживає на території України, громадянин України, не громадянин України.

4. Зробіть узагальнення та обмеження наступних понять.

Приклад. Крадіжка – крадіжка особистого майна громадянина (обмеження); крадіжка – майновий злочин (узагальнення).

1. Юрист. 2. Державний податок. 3. Логіка. 4. Чесний вчинок. 5. Стаття № 206 чинного Кримінального кодексу України. 6. Навчальний заклад. 7. Адміністративне правопорушення. 8. Підручник. 9. Судоустрій. 10. Нотаріус.

5. Встановіть вид визначення поняття.

Приклад. Сімейне право – галузь права, що регулює особисті та майнові відносини, які випливають зі шлюбу і належності до сім'ї. – *Визначення через рід та видову ознаку.*

1. Населення України – громадяни України, особи, які не мають громадянства, іноземні громадяни, які постійно проживають на території України.

2. Судова влада – гарант дотримання прав громадян та верховенства закону.

3. Соціальна норма – зумовлене об'єктивними закономірностями правило фізичної поведінки, яке має характер, виражає волю певної частини або всього суспільства і забезпечується різноманітними засобами соціального впливу.

4. Механізм держави – система всіх державних організацій, які здійснюють її завдання і реалізують її функції.

5. Термін “президент” походить від латинського “praesidens” і буквально означає “той, хто сидить попереду” та асоціюється здебільшого з поняттям “лідер”.

6. Проаналізуйте визначення поняття; виділіть визначуване і визначаюче поняття; у визначаючому понятті вкажіть рід і видову ознаку.

Приклад. (А) Галузь права – (Б) об’єктивно відокремлена всередині системи права сукупність взаємопов’язаних між собою норм (Р), об’єднаних спільністю предмета і метода правового регулювання (ВО).

А – визначуване поняття, Б – визначаюче поняття, Р – рід, ВО – видова ознака. А = Вс.

1. Прокурор – посадова особа органів прокуратури, яка в межах своїх повноважень здійснює нагляд за виконанням законів.

2. Стан афекту – сильний і короткочасний емоційний стан, пов’язаний з різкою зміною важливих для суб’єкта життєвих обставин, який супроводжується різко вираженими рухами та змінами функцій внутрішніх органів.

3. Локальні норми – норми, прийняті відповідними колективами на засадах, приписаних законодавством, і діючі в межах діяльності цих колективів.

4. Ембарго – заборона ввозу й вивозу в будь-яку або з будь-якої країни товарів, стратегічних матеріалів, цінних паперів.

7. З’ясуйте, чи правильні наступні визначення; якщо ж визначення хибне, то яку помилку допущено?

Приклад. Прогоул – відсутність на роботі без поважних причин. – *Визначення вузьке*, бо прогул встановлюється й при відсутності на робочому місці протягом трьох годин впродовж робочого дня підряд або сумарно, при залишенні робочого місця без попередження. *Таким чином, Dfd > Dfn.*

1. Неустойка – визначена законом або договором грошова сума, яку боржник мусить сплатити кредиторіві в разі невиконання або неналежного виконання зобов’язання, зокрема у разі прострочення виконання. 2. Закон – рішення Верховної Ради, яке повинно виконуватись. 3. Делімітація – визначення державного кордону з описом його проходження і нанесенням на географічну карту у відповідності з укладеним договором. 4. Адвокатура – професійне об’єднання юристів. 5. Покарання – міра державного примушення за скоєний злочин. 6. Алібі – доказ невідповідності. 7. Дезорганізатор – особа, яка вносить дезорганізацію. 8. Квота – за пропорційною виборчою системою та-

кий мінімум виборців, який є необхідним для реєстрування одного кандидата. 9. Метод – спосіб і засіб пізнання економічних процесів та явищ. 10. Кримінальне право регулює відносини, що передбачені Кримінальним кодексом України.

8. Зазначте вид розподілу понять, поділюване поняття, члени поділу, основу (підставу, критерій) поділу.

Приклад. Держави (А) поділяються на унітарні (У), федеративні (С) та конфедеративні (Д). – *Поділ за видотвірною ознакою; А – поділюване поняття, У, С і Д – члени поділу, форма державного устрою – основа поділу.*

1. Функції держави поділяються на внутрішні та зовнішні. 2. Державна влада в Україні здійснюється за принципом її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. 3. Країни за економічним розвитком поділяються на постіндустріальні, країни з перехідною економікою та ті, що розвиваються. 4. Залежно від того, чи є суб'єкти цивільного права та зобов'язання майновими або особистими немайновими відповідно, і цивільні правовідношення поділяються на майнові та особисті немайнові. 5. Діяння – деяка дія або бездіяльність. 6. Особа, яка вчинила кримінальний злочин, може бути повнолітньою або неповнолітньою. 7. Республіка за формою правління може бути парламентською, президентською або змішаною. 8. Вбивство може бути вчиненим умисно або неумисно. 9. Суд може визнати особу винною або невинною. 10. У праві особи розрізняються як фізичні та юридичні.

9. Перевірте правильність поділу, знайдіть помилки:

1. За державним устроєм держави бувають унітарні, федеративні, конфедеративні. 2. Злочини поділяються на умисні, з необережності та господарські. 3. Трудові угоди укладаються на невизначений термін та на визначений термін, що не перевищує чотирьох років. 4. Відносини між людьми бувають доброзичливими та недоброзичливими. 5. Видами мистецтва є література, музика, скульптура, архітектура, портретний живопис. 6. “Існує три джерела несправедливості: власне насильство, зловмисна підступність, яка прикривається іменем закону, і жорстокість самого закону” (Ф. Бекон). 7. “У кожній державі є три роди влади: влада законодавча, влада виконавча і влада судова”

(Монтеск'є).

10. Встановіть вид класифікації (природна, допоміжна, за кількома основами).

Приклад. Світові релігії – християнство: православ'я, католицизм, протестантизм; буддизм; іслам; іудаїзм. – *Природна класифікація.*

1. Види юридичної відповідальності: конституційна, адміністративна, цивільна, дисциплінарна, матеріальна, кримінальна.

2. Детектив у творі Еллері Квіна “Загадка лікарняних тувель” розплутав складний злочин: “Еллері посміхнувся: – Як і раніше, вдався до методу класифікації. У цьому разі вийшли чотири вичерпні групи. Самозванець міг бути: по-перше, чоловіком, пов'язаним з лікарнею; по-друге, чоловіком, що не пов'язаний з лікарнею; по-третє, жінкою, яка не пов'язана з лікарнею; по-четверте, жінкою, пов'язаною з лікарнею. Дивися, як ті перші групи швидко відпадають”.

3. Джерелами коштів і майна політичної партії та її установ є: вступні, цільові та членські внески членів партії; добровільні пожертви громадян, підприємств, установ, організацій; передача коштів та майна членами партії або державою; відрахування від прибутків установ, організацій, видавництв, засобів масової інформації, заснованих партією чи її організаціями; прибутки від продажу суспільно-політичної літератури, агітаційних матеріалів, виробів із власною символікою, проведення свят, виставок, фестивалів, лекцій, політичних заходів; інші джерела, що не заборонені чинним законодавством держави.

4. Правові системи сучасності: романо-германська, мусульманська, англо-саксонська.

Т е м а 2. СУДЖЕННЯ ТА УМОВИВОДИ

(2 год)

П л а н

1. Судження як форма мислення. Загальний поділ суджень.
2. Прості атрибутивні судження, їх структура. Об'єднана класифікація за якістю та кількістю. Логічний квадрат відношень між судженнями.
3. Розподіленість термінів у судженнях.
4. Методи утворення складних суджень за допомогою логічних сполучників. Таблиці істинності для аналізу складних суджень.
5. Умовивід як форма мислення. Типи умовиводів згідно з напрямом думки (дедукція, індукція, аналогія).
6. Категоричний силогізм, його структура та аксіома. Загальні правила категоричного силогізму.
7. Фігури та модуси категоричного силогізму. Правила фігур.
8. Умовно-категоричний силогізм, його модуси та правила.
9. Розділово-категоричний силогізм, його модуси та правила.

Завдання

1. Знайдіть речення, що висловлюють судження.

Приклад. Хто останній бачив потерпілого? – *Питальне речення, судження не висловлює.*

1. Не грайте на лекції у морський бій! 2. Ти – студент.
3. Деякі особи, які перебувають на території України, не є громадянами України.
4. Не запізнуйтеся на заняття!
5. Кому належить авторство збірки “Органон”?
6. Вирок суду виконано.
7. Хто не бажає своїй дитині щастя?
8. Що таке кримінальна експертиза?
9. Свідок не залишив своєї адреси.
10. Жоден закон в Україні не набуває чинності до моменту його офіційного оприлюднення.

2. Визначте вид простого судження за характером предиката.

Приклад. Мій брат вищий за мене. – Судження з відношенням.

1. Сьогодні тепліше, ніж учора. 2. Є таке місто – Харків. 3. Законність – невід’ємна частина демократії. 4. Година минула. 5. Верста довша за кілометр. 6. Ніхто не вільний від суспільства, в якому він живе. 7. Докази по справі існували. 8. Будь-яке кримінальне покарання призначається за рішенням суду. 9. Ніщо не існує без підстави. 10. Микола закінчив інститут раніше своєї дружини.

3. Визначте вид судження за кількістю та якістю; визначте розподіленість термінів у судженні.

Приклад. Незаконна угода (S) є недійсною (P) – загальностверджувальне судження. Термін S – розподілений, термін P – нерозподілений.

1. Підсудний має право на захист. 2. Неповнолітні не мають права голосу. 3. Крадіжка є злочином. 4. Громадянин повинен поважати закони держави. 5. Деякі люди – флегматики. 6. Деякі пам’ятники – пам’ятки архітектури. 7. Деякі дії не є шкідливими. 8. Деякі засуджені до позбавлення волі не є рецидивістами. 9. Кожна людина має право на рівну платню за однакову працю. 10. Жоден зі свідків не відмовився брати участь у слідчому експерименті.

4. Користуючись правилами логічного квадрату, побудуйте судження протилежні, суперечні та підпорядкування. Встановіть їх істинність або хибність.

Приклад. Усі студенти складають іспити – загальностверджувальне судження (A). Судження істинне.

Судження протилежне: “Жоден студент не складає іспитів” (E) – хибне.

Судження підпорядкування: “Деякі студенти складають іспити” (I) – істинне.

Судження суперечне: “Деякі студенти не складають іспитів” (O) – хибне.

1. Підсудний має право на захист. 2. Книга – кращий дарунок. 3. Жодне слово не було загублене. 4. Усі свідки присутні

на судовому засіданні. 5. Неповнолітні не мають права голосу. 6. Жоден свідок не був знайомий з потерпілим.

5. Визначте вид відношень між судженнями за правилами логічного квадрату.

Приклад: а) “Злочин – суспільно небезпечне діяння” і б) “Деякі злочини не є суспільно небезпечними діяннями”. Судження – а) загальностверджувальне (А); б) частковозаперечне (О). Між ними встановлюється відношення суперечності.

1. “Деякі угоди є одностороніми” і “Жодна угода не є односторонньою”. 2. “Всі студенти нашої групи були присутні на лекції” і “Жодний студент нашої групи не був присутній на лекції”. 3. “Деякі люди дотримуються закону” і “Деякі люди не дотримуються закону”. 4. “Усі громадяни дієздатні” і “Деякі громадяни недієздатні”. 5. “Деякі студенти нашої групи не живуть у гуртожитку” і “Всі студенти нашої групи живуть у гуртожитку”. 6. “Деякі підозрювані у скоєнні цього злочину є родичами потерпілого” і “Деякі підозрювані у скоєнні цього злочину не є родичами потерпілого”.

6. Визначте, яким є кожне з складних суджень: єдналим, розподільним (слабка або строга диз’юнкція), умовним. Запишіть його структуру.

Приклад. Якщо студент не склав усіх заліків (А), то його не допущено до іспиту (В). Умовне судження, $A \rightarrow B$.

1. Дія може бути мотивованою або імпульсивною. 2. Кожному студентові видається залікова книжка і студентський квиток ? 3. “Усі люди народжуються рівними та вільними у своїй гідності і правах” (Руссо). 4. Потерпілою визнається особа, якій злочином завдана моральна, фізична чи майнова шкода. 5. Секретар страхової компанії може вдатися до “мовчання стриманості”, “мовчання впертості” або “мовчання мужності”. 6. Третій, шостий і другий заочний факультети розміщуються в новому корпусі Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”. 7. Усі рівні перед законом та смертю. 8. Вбивство було або наказним, або ні. 9. Слідчий має право провести слідчий експеримент, якщо необхідно уточнити наявні дані по справі. 10. Якщо легко перемагаєш у дискусії, то ти засвоїв логіку.

7. Складіть таблиці істинності для таких складних висловлювань: 1. $\sim p \wedge q$; 2. $(p \wedge q) \rightarrow p$; 3. $p \rightarrow (p \vee q)$; 4. $((p \leftrightarrow q) \wedge (q \leftrightarrow r)) \rightarrow (p \leftrightarrow r)$.

8. Чи правильно побудовані наступні силогізми? Якщо ні, то які загальні правила та правила окремих фігур у них порушені?

Приклад: Усі адвокати (М) – юристи (Р).

Никоненко (S) не є адвокатом (М).

Отже, Никоненко (S) не є юристом (Р).

Силогізм побудовано неправильно: більший термін у висновку змінює обсяг; порушено правило першої фігури: менший засновок завжди є судженням ствердним, а в цьому силогізмі менший засновок – судження заперечне.

1. Кожен студент, який успішно пройшов курс навчання, отримує диплом.

Н. – студент, який успішно пройшов курс навчання.

Отже, Н. отримує диплом.

2. Жоден студент 14 групи не читав твору Аристотеля “Топіка”.

Леонід прочитав “Топіку” Аристотеля.

Отже, Леонід не є студентом 14 групи.

3. Деякі громадяни – дієздатні.

Деякі громадяни є засновниками благодійних фондів.

Кожен засновник благодійного фонду є дієздатним.

4. Усім водолазам подобається відпочинок на морі.

Н. не подобається відпочинок на морі.

Отже, Н. не є водолазом.

5. Деякі доктори юридичних наук працюють у Національному університеті “Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого”.

Усі доктори юридичних наук мають вищу освіту.

Деякі з тих, хто має вищу освіту, працюють у Національному університеті “Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого”.

6. Кожен студент групи 48 вивчає логіку.

Н. – не є студентом групи 48.

Отже, Н. не вивчає логіку.

7. Будь-яка дія має свою підставу.

Деякі дії мають намір.

Отже, дещо з того, що має намір – має свою підставу.

9. Зробіть висновок із засновків; визначте, спроможний цей силогізм чи ні.

Приклад: Зрада не приносить щастя.

Н. не зрадив.

Отже ...

Висновок зробити неможливо, бо порушене загальне правило категоричного силогізму: якщо обидва засновки у судженні заперечні, то силогізм неспроможний.

1. Деякі будівлі у Харкові зведені за проектом архітектора Бекетова.

Деякі будівлі у Харкові – архітектурні пам'ятки.

?

2. Акціонери мають право на участь у голосуванні.

Н. не має права брати участь у голосуванні.

?

3. Деякі студенти, що навчаються в Харкові, є студентами Національного університету “Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого.

Петренко – студент, який навчається в Харкові.

?

4. Кожен автомобіль має колеса.

Велосипед – не автомобіль.

?

5. Кожен військовий прокурор працює на благо Вітчизни.

Н. – військовий прокурор.

?

6. Кожен композитор має музичну освіту.

Дехто зі студентів у Національному університеті “Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого” має музичну освіту.

?

7. Кожна людина смертна.

Птах – не людина?

?

10. Доведіть, чому неспроможні наступні силогізми.

Приклад. Кожний суддя має юридичну освіту.

Майстра спорту Сушка призначено суддею.

Отже, Сушко має юридичну освіту.

Помилка пов'язана з порушенням загального правила категоричного силогізму – помилка почетверіння термінів.

1. Студенти 13 групи не відвідують лекцій.

Петренко не є студентом 13 групи.

Отже, Петренко відвідує лекції.

2. Усі зебри – смугасті.

Деякі кішки – смугасті.

Отже, деякі кішки – зебри.

3. Шахрайство при сплаті податків можливе тільки з прямим умислом.

У діях посадових осіб акціонерного товариства закритого типу “Олеся” встановлено прямий умисел.

Отже, дії посадових осіб акціонерного товариства закритого типу “Олеся” кваліфіковано як шахрайство.

4. Двері відчиняються ключем.

Ключ – спосіб перельоту лелек.

Отже, спосіб перельоту лелек відчиняє двері.

5. Деякі злочини є навмисними.

Необережне нанесення тяжких тілесних ушкоджень – злочин.

Деякі необережні тяжкі телесні ушкодження – умисні.

11. Спробуйте зробити висновки, якщо вони неможливі, визначте, які правила порушено:

MAP PAM MIP PIM POM MEP PEM
SOM SOM MIS SAM SAM SAM MAS

_____

? ? ? ? ? ? ?

12. Визначте модус умовно-категоричного силогізму, складіть формулу і перевірте, чи спроможний він.

Приклад. Кримінальна справа не порушується в тому разі ($\sim B$), коли немає ознак злочину ($\sim A$). Ознак злочину не встановлено ($\sim A$). Отже, кримінальну справу не порушено ($\sim B$).

$(\sim A \rightarrow \sim B)$, $\sim A$ *Стверджувальний модус умовно-категоричного*

$\sim B$ *силогізму – modus ponens. Силогізм спроможний.*

1. Якщо є склад злочину, звинувачений визнається судом винним. Звинуваченого судом визнано винним. Отже, суд встановив склад злочину.

2. Якщо я буду стояти на своєму і не погоджусь з його доказами, то мій помічник переведе розмову з того, як потрібно діяти, на те, коли треба діяти. Але я погоджусь з його доказами. Отже, мій помічник не буде переводити розмову з питання “як” на питання “коли”.

3. Якщо б не було законів, неможливо було б судити. Суди відбуваються. Отже, закони існують.

4. В обговоренні немає необхідності, коли факти досить переконливі. В обговоренні немає необхідності. Отже, факти досить переконливі.

5. Якщо Н. вчинив самогубство, то в цьому є і Ваша провина: Ви були неухважні до нього, його переживань. Але Н. не вчинив самогубства, а був убитий. Отже, Вашої провини в цьому немає.

13. Маючи умовний засновок, побудуйте умовно-категоричний силогізм за стверджувальним та заперечуючим модусами.

Приклад: Доказ, отриманий з порушенням закону (A), не має юридичної ваги ($\sim B$).

1) *стверджувальний модус:* цей доказ одержано з порушенням закону. Отже, цей доказ не має юридичної ваги.

$A \rightarrow \sim B, A$

$\rightarrow \sim B$

2) *заперечний модус:* неправильно, що доказ не має юридичної ваги, отже, його не одержано з порушенням закону.

$A \rightarrow \sim B, \sim \sim B$

$\sim A$

1. Якщо знайдені плями крові належать злочинцю, то наше припущення про поранення його вбитим підтвердиться. 2. Кожний законотворчий громадянин сплачує податки. 3. За двома зайцями поженешся – жодного не спіймаєш. 4. Кожний потерпілий має право на відшкодування матеріального збитку, якщо шкоду було заподіяно його майну. 5. Якщо Ви продовжуєте наполягати на своїй точці зору, то Вам необхідно спростувати аргументи опонента. 6. Якщо аварія трапилась вдень, то не може бути, щоб не було свідків. 7. Якщо щось скоюється, то на це є певна підстава.

14. Побудуйте висновок із засновку за одним з модусів розділово-категоричного силогізму.

Приклад: Пожежа могла статися або внаслідок необережного поводження з вогнем (А), або внаслідок порушення правил техніки безпеки (В), або внаслідок підпалу (С). Під час слідства встановлено, що не мали місця ні необережне поводження з вогнем, ні підпал. Отже, пожежа виникла внаслідок порушення правил техніки безпеки.

Модус заперечно-стверджувальний розділово-категоричного силогізму:

$$(A \vee B \vee C), \sim A \wedge \sim C. \Rightarrow B.$$

1. Влада поділяється на законодавчу, виконавчу та судову. 2. Вбивство могло бути скоєно умисно або через необережність. 3. Співучасниками злочину поряд з виконавцями визнаються організатори, підбурювачі та пособники. 4. Свідок або каже правду, або першокласний актор, або в нього негаразд з пам'яттю. 5. Умисні злочини скоюються з прямим або непрямим умислом. 6. Потерпілим визнається особа, якій внаслідок злочину заподіяний фізичний, матеріальний або моральний збиток.

3. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛКУ

1. Поняття про мислення.
2. Мислення і мова.
3. Істинність і правильність мислення.
4. Предмет логіки.
5. Історичні зв'язки між логікою та правом.
6. Логіка традиційна та сучасна.
7. Значення логіки для юридичної науки та практики.
8. Загальна характеристика поняття як форми мислення.
9. Поняття і слово.
10. Зміст і обсяг поняття.
11. Узагальнення і обмеження понять.
12. Зміст поняття і склад злочину.
13. Логічна сутність кримінально-правової кваліфікації злочинів.
14. Види понять.
15. Відношення між поняттями.
16. Сутність визначення.
17. Види визначень.
18. Правила визначення і помилки, можливі при визначенні.
19. Логічний поділ як операція з'ясування обсягу понять.
20. Правила логічного поділу.
21. Види логічного поділу.
22. Класифікація та її значення для юридичної теорії і практики.
23. Загальна характеристика суджень.
24. Судження і речення.
25. Питання, їх види. Роль питань в юридичній теорії і практиці.
26. Прості судження, їх типи і структура.
27. Категоричні судження, їх види.
28. Розподіленість термінів у простих судженнях.
29. Логічний квадрат.
30. Принципи побудови таблиць істинності для складних висловлювань.
31. Умовні судження.
32. Єднальні (кон'юнктивні) судження.

33. Розділові (диз'юнктивні) судження.
34. Загальна характеристика основних законів логіки.
35. Закон тотожності.
36. Закон несуперечливості.
37. Закон виключеного третього.
38. Закон достатньої підстави.
39. Значення законів логіки для юридичного дослідження.
40. Загальна характеристика умовиводів.
41. Безпосередні та опосередковані умовиводи.
42. Загальна характеристика дедуктивних умовиводів.
43. Категоричний силогізм. Визначення і склад категоричного силогізму.
44. Аксиома силогізму.
45. Загальні правила категоричного силогізму.
46. Фігури і модуси категоричного силогізму.
47. Логічні помилки, що трапляються в категоричних силогізмах.
48. Умовно-категоричний силогізм.
49. Розподільно-категоричний силогізм.
50. Скорочені силогізми (ентимеми).
51. Поняття про індукцію.
52. Повна індукція.
53. Неповна індукція.
54. Індукція через простий перелік.
55. Наукова індукція.
56. Методи встановлення причинних зв'язків між явищами.
57. Поняття і структура умовиводів за аналогією.
58. Аналогія права і аналогія закону.
59. Поняття гіпотези та її структура.
60. Види гіпотез.
61. Версія в судовому дослідженні.
62. Поняття доведення.
63. Побудова доведення.
64. Види доведень.
65. Спростування та його види.
66. Правила доведення і помилки, що трапляються у доведеннях.

Навчальне видання

**ПЛАНИ ТА ЗАВДАННЯ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЛОГІКА”**

(галузі знань: 0304 “Право”, 0302 “Міжнародні відносини”;
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”;
напрями підготовки: 6.030401 “Правознавство”,
6.030202 “Міжнародне право”)

для студентів I курсу заочної форми навчання

У к л а д а ч і: ЮРКЕВИЧ Олена Миколаївна,
ТИТОВ Володимир Данилович,
НЕВЕЛЬСЬКА-ГОРДЄЄВА Олена Петрівна,
ПАВЛЕНКО Жанна Олександрівна

Відповідальна за випуск *О. М. Юркевич*

Редактор *Л. М. Рибалко*
Комп’ютерна верстка *Л.П. Лавриненко*

План 2013

Підп. до друку 21.03.2013. Формат 60x84^{1/16}. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 1,25. Облік.-вид. арк. 0,64. Вид. № 326.
Тираж 100 пр. Зам. № 4615. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.